Голас Радзімы

№ 33 (2071)
18 жніўня 1988 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Калі нехта пазайздросціць і скажа, што вельмі шмат ужо грошай зарабляе сям'я Ігната Рудака з калгаса «Перамога» Глыбоцкага раёна, то няхай таксама возьме на адкорм 225 бычкоў. І зразумее, які гэта вялікі клопат! Колькі розных пытанняў даводзіцца штодзённа вырашаць, немагчыма падлічыць. Але справы ў Рудакоў ідуць кармальна. Нават вельмі добра: па выніках працы лепшыя ў гаспадарцы. Сёлета яны маюць намер здаць дзяржаве 45 тон мяса!

НА ЗДЫМКУ: І. РУДАК з жонкай, зяцем і ўнукам.

(Пра новыя формы арганізацыі сельскагаспадарчай працы чытайце на стар. 2).

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

ВІЗІТЫ

ГОСЦІ З ТАНЗАНІІ

У Мінску знаходзілася дэлегацыя работнікаў кантрольна-рэвізійнай і дысцыплінарнай камісіі Нацыянальнага выканкома Рэвалюцыйнай партыі Танзаніі на чале з начальнікам аддзела дакументацыі камісіі Элібарыкі Эліса Нгові.

Танзанійскія партыйныя работнікі былі прыняты ў ЦК Кампартыі Беларусі. З вялікай цікавасцю агледзелі экспазіцыю Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

У праграме знаходжання дэлегацыі — наведанне калгаса «Новы быт» Мінскага раёна, Дома-музея I з'езда РСДРП, паездка на мемарыяльны комплекс «Хатынь».

ДЗЕНЬ ПАМЯЦІ

МІТЫНГ У ХАТЫНІ

«Вынікам нашых сумесных намаганняў з'явіўся гістарычны выбух у Сарыазеку. З яго пачалося знішчэнне ракет сярэдняй і меншай дальнасці. Гэта толькі першы крок на шляху да раззбраення, да ліквідацыі ядзернай зброі,..» — заявілі ў сваёй рэзалюцыі ўдзельнікі антываеннага інтэрнацыянальнага мітынгу, прысвечанага Дню памяці ахвяр атамнай бамбардзіроўкі Хірасімы і Нагасакі. Ён праходзіў на свяшчэннай зямлі Хатыні 9 жніўня ў рамках Міжнароднага тыдня дзеянняў за ядзернае раззбраенне.

Старшыня Мінскага абласнога аддзялення Савецкага фонду міру пісьменнік Б. Сачанка, прадстаўнік пародненага з Мінскай вобласцю Плоцкага ваяводства ПНР Тадэвуш Шарвінскі, госць з Чэхаславакіі Францішак Бржэзіна гаварылі ў сваіх выступленнях аб галоўным клопаце чалавецтва — захаванні міру і самога жыцця на Зямлі, аб адказнасці за гэта ўсіх краін і народаў, кожнага чалавека. Якія б праблемы паміж краінамі ні існавалі, нішто не павінна раздзяліць іх перад усеагульнай небяспекай.

Мерапрыемствы Міжнароднага тыдня дзеянняў за ядзернае раззбраенне праходзілі ва ўсіх абласцях Беларусі.

НА СУСВЕТНЫМ УЗРОЎНІ

НОВАЯ МАДЭЛЬ «ГАРЫЗОНТА»

Нядаўна тэхнічная камісія Міністэрства прамысловасці сродкаў сувязі СССР правяла атэстацыю новай прадукцыі вытворчага аб'яднання «Гарызонт» — тэлевізара 4-га пакалення.

Сусветнаму тэхнічнаму ўзроўню адпавядае — такое заключэнне камісіі і такая ацэнка вялікай працы распрацоўшчыкаў і стваральнікаў навінкі. Больш удасканалены кінескоп, магчымасць дыстанцыйнага кіравання, рэгуліроўкі насычанасці колеру і гуку, меншае спажыванне электраэнергіі, павышаная пажарабяспека — вось далёка не поўны пералік вартасцей гэтай мадэлі.

Створаныя часовыя творчыя калектывы ў канструктарскіх бюро разам з тэхнічнымі службамі аб'яднання паскораць работы над яшчэ больш канкурэнтаздольнымі мадэлямі тэлевізараў.

Сёлета і ў будучым годзе будуць створаны тэлевізары са стэрэагучаннем, больш ёмістай электроннай памяццю. Недалёкі той час, калі тэлегледачы стануць уладальнікамі тэлевізараў пятага пакалення.

БЕЛАРУСКАЯ МАРКА

НА ЧАРЗЕ—СУПЕРАЎТАМАБІЛЬ

Больш за дзесяць зарубежных краін заключылі дагаворы на пакупку навінкі вытворчасці аб'яднання «БелаўтаМАЗ» — двухвосевага цягача МАЗ-54323. Па сваіх асноўных паказчыках ён адпавядае зарубежным аналагам, вызначаецца лёгкасцю ў кіраванні. За кошт прымянення новага трохкамернага глушыцеля і дадатковай ізаляцыі кабіны зніжаны ўзровень шуму працуючага рухавіка. На восем працэнтаў зменшаны расход паліва, а максімальная скорасць аўтамабіля дасягае 100 кіламетраў у гадзіну. Новы МАЗ прызначаны для міжнародных і міжгародніх перавозак, можа выкарыстоўвацца ў спалучэнні з паўпрычэпамі розных зарубежных фірм. Сёлета з заводскага канвеера сыдуць тысячы машын новай мадэлі. Зараз мінскія аўтамабілебудаўнікі завяршаюць падрыхтоўку да серыйнага выпуску суперsucceeded аўтамабіляў МАЗ-54326 і МАЗ-64226 з сілавым агрэгатам заходнегерманскай фірмы «Ман».

УЗАЕМНАЯ КАРЫСЦЬ

«ГАРГАНЦЮА» ПРЫНОСІЦЬ ПРЫБЫТАК

У выгадны кантакт з ленінградскім кааператывам «Прагрэс» уступіў калгас «Рэвалюцыя» Быхаўскага раёна. У рэстаран «Гарганцюа», які працуе ў горадзе на Няве, гаспадарка пастаўляе малочных парасят вагой ад пяці да шасці кілаграмаў. Эканамісты падлічылі, што калгасная каса штогод будзе мець ад іх продажу больш як 2[illegible] тысяч рублёў чыстага прыбытку.

Калгас выкарыстаў права планавай рэалізацыі 30 працэнтаў мяса па сваяму меркаванню. У гаспадарцы цяпер створана невялікая ферма па вытворчасці свініны. Яе абслугоўвае сям'я жывёлаводаў, якая працуе на арэндным падрадзе. Гэта дазваляе атрымліваць прадукцыю нізкага сабекошту, што вельмі важна для камерцыйных сувязей.

ЭКСПРЭС-ІНТЭРВ'Ю

У ЗАСЕКАХ ПАВІННА БЫЦЬ ГУСТА

Пра новыя формы арганізацыі сельскагаспадарчай працы расказвае начальнік Упраўлення арганізацыі працы і заработнай платы Дзяржаграпрома БССР Мікалай СЯНЧУК.

— СЁННЯ Ў НАС У КРАІНЕ, І Ў РЭСПУБЛІЦЫ ТАКСАМА, ШМАТ УВАГІ НАДАЕЦЦА ПАДРАДНАЙ ФОРМЕ АРГАНІЗАЦЫІ СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧАЙ ПРАЦЫ. ШТО Ж ТАКОЕ КАЛЕКТЫЎНЫ ПАДРАД, СЯМЕЙНЫ, ІНДЫВІДУАЛЬНЫ? КАМУ ГЭТА ВЫГАДНА?

— Пры адпаведным вядзенні справы выгада павінна быць усім. І дзяржаве, і ўсяму калектыву калгаса ці саўгаса, і асобнаму ўдзельніку падраднага калектыву. І нам, спажыўцам сельскагаспадарчай прадукцыі.

У чым жа сутнасць падраду? Гэта найбольш дасканалая форма ўнутрыгаспадарчых эканамічных адносін, калі ўсе зацікаўлены ў тым, каб вырабіць як мага болей таварнай прадукцыі.

Як вядома, асноўнымі вытворцамі сельгаспрадукцыі ў Савецкай краіне з'яўляюцца калектыўныя гаспадаркі — калгасы і саўгасы. Яны працуюць на зямлі, якую ім дзяржава прадастаўляе бясплатна. Аднак на працягу ўжо не аднаго года з-за недахопаў і пралікаў планавання і кіраўніцтва ў сельскай гаспадарцы жадаемых вынікаў мы не маем. Сярод іншых прычын справу значна тармазіў і такі парадак, калі аплачваўся ў асноўным аб'ём выкананых работ. Напрыклад, трактарысту плацілі за колькасць узараных гектараў, і яго заработак не залежаў ад таго, які ўраджай атрымаюць увосень з гэтага поля. Спрадвеку селянін працаваў і думаў пра ўраджай. І вось гэтая стагоддзямі адпрацаваная лагічная сувязь была амаль разбурана. Як яе аднавіць, як зацікавіць сельскага працаўніка ў канчатковым выніку яго намаганняў?

Падрад — калектыўны, сямейны, індывідуальны і найбольш складаны, новы для нас — арэндны — і павінны дапамагчы выправіць становішча.

Падрадны калектыў — гэта можа быць пэўная колькасць работнікаў, асобная сям'я або нават адзін чалавек — заключае з праўленнем калгаса або дырэкцыяй саўгаса дагавор. А ў ім абавязваецца вырабіць пэўную колькасць прадукцыі (хлеба, мяса, малака і г. д.), патрэбнай гаспадарцы, кіраўніцтва якой забяспечвае яго рэсурсамі. Пры гэтым заработак вызначаецца не аб'ёмам выкананай працы, як было раней, а непасрэдна ўраджаем, прывесамі, надоямі. Чым больш выраблена прадукцыі і чым вышэй яе якасць, тым больш выплачваецца і грошай.

Сёлета ў рэспубліцы на прынцыпах падраду працуюць больш за 90 працэнтаў работнікаў раслінаводства і жывёлагадоўлі і больш паловы абслугоўваючай вытворчасці калгасаў і саўгасаў — рамонтных майстэрань, аўтапаркаў і г. д.

Практыка паказала, што падрад дае добры эфект. Летась, напрыклад, у рэспубліцы ўраджайнасць збожжавых на падрадзе склала 34,3 цэнтнера з гектара, што на 22 працэнты вышэй, чым у непадрадных падраздзяленнях. А бульбы — 201 цэнтнер, гэта адпаведна на 20 працэнтаў вышэй. Але, безумоўна, эфектыўнасць падраду павінна і далей расці

Яшчэ трэба абавязкова адзначыць высокую ступень самастойнасці кожнага падраднага падраздзялення. Напрыклад, за сям'ёй замацоўваецца пашa, насенне, жывёла, тэхніка, угнаенні. А ўжо як больш эфектыўна іх выкарыстоўваць, трэба думаць самім работнікам.

— МАБЫЦЬ, НАЙБОЛЬШАЯ САМАСТОЙНАСЦЬ БУДЗЕ ПРЫ ШЫРОКІМ РАСПАЎСЮДЖАННІ АРЭНДНАГА ПАДРАДУ?

—Так, сёлета мы пачалі ажыццяўляць арэндны падрад. Пад арэндай разумеем маёмасны наём, дагавор, па якому адзін бок (арэндадацель) прадастаўляе другому боку (арандатару) маёмасць на працяглы час — да 25-30 год і нават болей за пэўную плату. Зараз арэндныя адносіны набылі ў нас наступныя дзве формы. Першая, калі работнікі арандуюць зямлю, сродкі вытворчасці і выконваюць заказ арэндадацеля (калгаса, саўгаса) на вытворчасць прадукцыі. Другая форма прадугледжвае права арандатараў самім вырашаць, што вырошчваць ці вырабляць і дзе потым рэалізоўваць атрыманую прадукцыю.

Калі параўноўваць, скажам, калектыўны і арэндны падрад, то апошні вымушае гаспадарыць больш ашчадна, бо зэканомленыя сродкі ідуць у прыбытак арандатарам.

— КОЛЬКІ БУДЗЕ ПЛАЦІЦЬ АРАНДАТАР ЗА ЗЯМЛЮ?

— У залежнасці ад яе якасці. Лепшыя ўгоддзі і каштаваць будуць даражэй. А ў цэлым, як дагаворацца з арэндадацелем. Каб усім было выгадна.

— ЦІ БУДЗЕ ЁН АТРЫМЛІВАЦЬ КРЭДЫТ?

— Калі ласка. У банку або нават і ў самім калгасе, саўгасе. Дарэчы, на вытворчасць планавай прадукцыі крэдыт будзе беспрацэнтны.

— ЦІ МОЖА РАЗАРЫЦЦА АРАНДАТАР?

— Калі будзе працаваць у сярэднім менш эфектыўна, чым калгас ці саўгас, то пэўныя непрыемнасці мець будзе. Але трэба ўлічваць, што калі арандатар бачыць, што справа ў яго не ідзе або нявыгадная для яго, ён можа скасаваць арэнднае пагадненне і зноў звычайна працаваць у калгасе.

— ЦІ ЁСЦЬ НЕШТА АГУЛЬНАЕ ПАМІЖ, СКАЖАМ, АМЕРЫКАНСКІМ ФЕРМЕРАМ І НАШЫМ БУДУЧЫМ АРАНДАТАРАМ?

— Пэўнае падабенства ёсць, але нельга забываць галоўнае: зямля ў нас належыць толькі дзяржаве.

ЖОДЗІНСКІЯ ХЛЕБАПЁКІ

Свежай выпечкай забяспечвае не толькі гараджан, але і жыхароў Смалявіцкага раёна новы хлебазавод у Жодзіне магутнасцю 65 тон вырабаў у суткі. Акрамя чорнага хлеба, ён выпускае батоны, пірагі, кексы, торты, піроіжныя.

НА ЗДЫМКАХ: хлебазавод у Жодзіне; у хлебабулачным цэху. Аператар газавай печы Ірына АСТАШОНАК.

КОНЕГАДОЎЛЯ

ПЛЕМЯННАЯ ФЕРМА

Статус конезавода атрымала племянная ферма калгаса «Іскра» Лідскага раёна. Зараз яна пашыраецца. Увесь комплекс памяшканняў узводзіцца на тэрыторыі былых калгасных канюшняў. Будзе тут свой склад кармоў, кузня, піларама. Грошай новабудоўля каштуе немалых. Але гаспадарка ў накладзе не застанецца, бо пародзістая беларуская запражная каштуе звыш пяці тысяч рублёў. Пакупнікоў ужо зараз нямала ў калгасах, саўгасах і на прадпрыемствах Дзяржаграпрома БССР. Змогуць набыць коней за ўмераную плату і сяляне для ўласных гаспадарак.

Высока цэняць работу беларускіх каняводаў ва ўсёй краіне. Сведчанне таму — нядаўнія ўзнагароды ВДНГ СССР Мсціслаўскаму коннаму заводу і калгасу «Беларусь» Любанскага раёна.

РЭДКАЯ ПРАФЕСІЯ

ГАЛОЎНАЕ — ПАНТЫ

Прафесія аленявода паявілася ў штатным раскладзе саўгаса «Днепрабугскі» Кобрынскага раёна. Тут на 60-гектарным масіве створана першая ў рэспубліцы аленевая ферма, дзе ўтрымліваецца каля 450 жывёлін.

Аленяводы Уладзімір Ракойд і Леанід Матузка добра ведаюць, як даглядаць такі статак. Сем гадоў Уладзімір займаўся гэтай справай у саўгасе «Навасёлкаўскі» Калінінградскай вобласці, адкуль і былі завезены ў Беларусь жывёліны. Прайшоў абучэнне ў калінінградцаў і Леанід.

Дырэктар саўгаса Антон Ткачук перакананы, што калі поўнасцю наладзіць тэхналогію ўтрымання аленяў, то будзе нядрэнны прыбытак. Панты — галоўнае, з-за чаго тут вырашылі развесці гэтых жывёлін. Яны служаць зыходнай сыравінай для вельмі каштоўнага і дэфіцытнага медыцынскага прэпарата — пантакрыну. Кілаграм гатовых пантаў каштуе 750 рублёў. У бліжэйшыя гады ў саўгасе плануецца давесці пагалоўе да дзвюх-трох тысяч. Аленевая ферма — значная падмога для эканомікі гаспадаркі ва ўмовах поўнага гаспадарчага разліку і самафінансавання. Частку жывёлін збіраюцца прадаваць лясніцтвам рэспублікі для далейшага размнажэння ў натуральных лясных угоддзях.

ПОГЛЯД НА ПЕРАБУДОВУ Ў РЭСПУБЛІЦЫ

ПАВЕРЫЦЬ У СЯБЕ

«Нам аказваюць дрэнную паслугу, калі спяшаюцца са станоўчай ацэнкай развіцця перабудовы ў рэспубліцы». У Беларусі такі пункт гледжання напярэдадні XIX Усесаюзнай партканферэнцыі давялося чуць з вуснаў камуністаў і беспартыйных рознага рангу — ад рабочага да буйнога кіраўніка.

Чаго баяцца гэтыя людзі, маючы на ўвазе, увогуле, даволі стрыманыя пахвалы, якія прагучалі апошнім часам у цэнтральнай прэсе ў адрас Беларусі? Напэўна, аднаго: каб выпакутаваныя імі парасткі канкрэтных перамен, якія пакуль сапраўды рана лічыць ураджаем, не трапілі б з самага нараджэння ў такую знаёмую ўсім атмасферу заспакоенасці, калі вяне ўсё жывое.

Сёння, праз тры гады пасля красавіцкага Пленума і два з палавінай гады пасля XXVII з'езда КПСС, меркаваць пра перабудову, натуральна, хочацца ўжо не па намерах, а па выніках. **У Савецкай Беларусі — рэспубліцы з традыцыйна сталай эканомікай, што не растраціла да канца сваіх пазіцый нават у перыяд застою, сапраўды нямала канкрэтных праяў перабудовы. Напрыклад, больш за 90 працэнтаў прамысловай прадукцыі і ўся прадукцыя агракомплексу выпускаецца ва ўмовах гаспадарчага разліку. Ужо ў выніку першых крокаў пераходу на пераважна эканамічныя метады кіравання цэлымі галінамі і іх падраздзяленнямі аднаўляецца тэндэнцыя дынамічнага росту асноўных паказчыкаў развіцця народнагаспадарчага комплексу рэгіёна. Так, сярэднегадавы з пачатку пяцігодкі (1986—1990 гады) тэмп прыросту валавога грамадскага прадукту склаў 5,4 працэнта. Намецілася таксама станоўчая тэндэнцыя павышэння эфектыўнасці вытворчасці. Аб гэтым сведчыць апераджальны рост нацыянальнага даходу. У сярэднім за год ён павялічваўся ў бягучай пяцігодцы на 5,6 працэнта. Гэта істотна вышэй за планавыя заданні. Статыстыка спажывання гаворыць, што, дзякуючы перабудове ў агракомплексе (укараненню падрадных форм арганізацыі працы і прадастаўленай магчымасці рэалізаваць звышпланавую прадукцыю самім вытворцам), у рэспубліцы знята вострыня праблемы забеспячэння насельніцтва мясам, малочнымі прадуктамі, гароднінай. Крыху багацейшымі сталі і прылаўкі універмагаў.**

І ўсё-такі ажыўленне ў сферы вытворчасці пакуль не падстава для вываду аб пераломе. Хутчэй, гэта доказ таго, што перапом можа надысці, калі на шляху рэформы будуць без затрымкі зроблены наступныя рашучыя крокі. Дырэктар Мінскага электратэхнічнага завода Аляксандр Казлоў, які выказаў гэтую думку, як і большасць іншых яго калег-менеджэраў, лічыць такімі крокамі безагаворачную перадачу працоўным калектывам права самастойна кіраваць усімі вытворчымі і сацыяльнымі праблемамі прадпрыемства.

«На сёння такое права аб'яўлена, але далёка не заўсёды падтрымана канкрэтнымі заканадаўчымі актамі, — сцвярджае Аляксандр Казлоў. — Толькі другая мадэль гаспадарчага разліку, формула якой «аддай усе даўгі дзяржаве і распараджайся астатнім», нарэшце развяжа нам рукі і пусціць у ход вялікі патэнцыял, назапашаны ў рэгіёне».

Тое, што патэнцыял для больш рашучага руху наперад у Беларусі сапраўды ёсць, адзначаюць усюды: на заводах і ў міністэрскіх кабінетах, «насельніцтва» якіх, дарэчы, скарачаецца сёлета напалову. Гавораць аб гэтым партыйныя работнікі і мясцовыя журналісты, давер'е чытача да якіх сёння расце прапарцыянальна вастрыні публікацый. Дык у чым жа гэты патэнцыял?

Зразумела, улічваецца сённяшні стан індустрыі: што тут выпрацоўваюць, як, чым. Рэспубліка з дзесяцімільённым насельніцтвам развівае больш за сто прамысловых сучасных галін і падгалін. Аснова індустрыяльнага комплексу — аўтамабіле- і трактарабудаванне, станкабудаванне — была закладзена адразу пасля Вялікай Айчыннай вайны, калі з дапамогай усёй краіны аднаўляліся практычна поўнасцю знішчаныя фашыстамі беларускія заводы, калі ўсё — ад цвіка да станкоў — прыходзілася везці з іншых раёнаў СССР.

Другі этап фарміравання сённяшняга індустрыяльнага аблічча рэгіёна прыпаў на 60—70-я гады, калі тут (зноў жа пры апоры на народна-гаспадарчы комплекс усёй краіны) з'явіліся галіны, якія вызначаюць навукова-тэхнічны прагрэс: электроніка і радыёэлектроніка, прыборабудаванне, хімія валокнаў і нафтахімія. Сёння прадукцыя з беларускай маркай займае істотнае месца ў задавальненні ўнутрысаюзных патрэб і экспартуецца больш чым у сотню краін.

І ўсё-такі галоўнае — не адносна «свежая» матэрыяльная база вытворчасці. Спрыяльная сітуацыя і вялікі «запас трываласці» ў эканоміцы Беларусі— вынік па-сапраўднаму дальнабачнай работы па выхаванню кіруючых гаспадарчых кадраў.

«Працавалі не па прынцыпу «вылучыць — і прашумець», — гаворыць наконт гэтага першы сакратар Гродзенскага абласнога камітэта партыі Леанід Кляцкоў. — Шукалі людзей, здольных не проста падтрымаць ініцыятыву, а нарадзіць яе».

Ці варта гаварыць, што ва ўмовах, калі сама адміністрацыйна-каманлная сістэма вытворчых адносін паварочвалася да парушальніка спакою горкім законам «усякая ініцыятыва караецца», і знайсці, і абараніць такіх людзей было нялёгка.

Тым прыемней, што сёння гэтыя людзі ёсць. Любы журналіст назаве дзесяткі прозвішчаў дырэктараў заводаў, эканамістаў, старшынь калгасаў, кіраўнікоў партыйных арганізацый і проста камандзіраў сярэдняга звяна, якія складаюць даўні актыў перабудовы. Ёсць доказы і больш аб'ектыўныя, чым адзнакі журналістаў. Пра тое, што ідэалогія перабудовы вызначае дзеянні ўжо не адзінак, а цэлых сацыяльных груп, гавораць шматлікія гаспадарчыя эксперыменты, паспяхова праведзеныя ў Беларусі за апошнія гады. Гэта вядомы эксперымент на чыгунцы, калі, дзякуючы новаму прыёму арганізацыі працы, удалося рэзка ўзняць прадукцыйнасць і выслабаніць у іншыя галіны звыш 15 тысяч чалавек. Гэта эксперымент у будаўніцтве, які дазволіў зрабіць таннейшым і паскорыць яго. Тут жа — буйнамаштабны эксперымент, які працягваецца яшчэ ў лёгкай прамысловасці па адпрацоўцы і ўкараненню новых рычагоў гаспадарчага разліку. Усе яны, як і іншыя пачынанні, праводзіліся па ініцыятыве мясцовых кадраў. Іх вопыт сёння выкарыстоўваецца па ўсёй краіне.

Але занадта многа яшчэ праблем, да вырашэння якіх мы толькі падышлі і цвяроза бачым усю іх складанасць. Напрыклад, такая кардынальная задача, як пошук і адпрацоўка новых форм узаемадзеяння дзяржавы і працоўнага калектыву. Мы паскорылі рашэнні сацыяльных задач — будуем больш жылля, абнаўляем базу медыцыны, працягваем рэформу адукацыі. Але лозунг «Больш дэмакратыі!» пакуль не стаў справай. І ўсё ж мы пераканаліся, што здольны працаваць лепш і абараняць свае прынцыпы.

В. УЛАДЗІМІРАЎ.

Гадоў дваццаць назад навуковы супрацоўнік Інстытута торфу АН БССР, доктар тэхнічных навук Анатоль Цішковіч прапанаваў у якасці асноўнага кампанента арганічных угнаенняў выкарыстаць буры вугаль.

Яму не паверылі. Гаспадарнікі нават аб'явілі нечаканую ідэю пражэкцёрствам. Папросту апаненты меркавалі: навошта лезці ў зямныя нетры, асвойваць нечуваную раней тэхналогію. Прывычная крыніца арганікі, тарфяныя радовішчы — пад рукой. Іх на Беларусі хоць адкампанента ўрадлівасці глебы — гумусу. Па гэтаму асноўнаму паказчыку перавышаюць торф прыкладна ў 2,5 раза, а сапрапелі — і таго больш.

Надзвычай каштоўнымі з'яўляюцца і з аграномічнага пункту гледжання. За кошт такіх вугляў паляпшаецца ўрадлівасць глебы: папаўняюцца запасы гумусу, актывізуецца біялагічная актыўнасць, узрастае ўтрыманне карысных мікраэлементаў.

І наогул, «вітаміны ўрадлівасці» з вугалю па сваёй эфектыўнасці «абагналі» ўсе

«ВІТАМІНЫ ЎРАДЛІВАСЦІ»

З БУРАГА ВУГАЛЮ

ПРАЕКТ XXI СТАГОДДЗЯ

баўляй. І чэрпалі «балотнае золата» цалкам: без ашчаднасці, без пэўнай сістэмы. У апошнія гады паглядзелі на сваю дзейнасць і спахапіліся: былое «тарфяное мора» зусім абмялела.

Адначасова ўзнікла і іншая праблема. Як грыбы, у калгасах і саўгасах пачалі расці буйныя жывёлагадоўчыя комплексы. З аднаго боку, гэта добра: на іх за кароткі час атрымліваецца істотная прыбаўка сельгаспрадукцыі. Але звычайны комплекс па колькасці адходаў не ўступае вялікаму гораду. Тэхналогіі ж іх гаспадарскага выкарыстання няма. Таму адвозяць гэтыя сцёкі на бліжэйшыя палеткі ды выліваюць. Так угнойваюць глебу гадамі. Між тым, адходы жывёлагадоўчых комплексаў па сваёй хімічнай формуле — звычайны аміяк. Ён трапляе ў глебу і пад уздзеяннем мікраарганізмаў пераходзіць у нітраты. А нітраты, ці баластныя азотныя рэшткі, забруджваюць навакольнае асяроддзе.

Кола, бачна, замкнулася, хаця доктар навук Цішковіч прапаноўваў яго разарваць яшчэ два дзесяцігоддзі назад.

Але толькі сёння, калі сітуацыя надзвычай абвастрылася, гаспадарнікі заварушыліся і звярнуліся за дапамогай да навукі.

Добра, што лабараторыя Анатоля Цішковіча разам з іншымі калегамі па інстытуту ўвесь час займалася гэтай праблемай і выявіла сапраўды унікальныя ўласцівасці бурага вугалю як арганічнага ўгнаення. Напрыклад, па свайму хімічнаму саставу беларускія бурыя вуглі вызначаюцца высокім утрыманнем гумінавых рэчываў, прататыпаў асноўнага вядомыя сёння арганічныя і аргана-мінеральныя ўгнаенні.

Да таго ж у працэсе прыгатавання такіх тукаў арганічнае рэчыва бурага вугалю актывізуецца і выступае ў ролі актыўнай азотаўтрымліваючай звязкі. Гэта азначае, што новае ўгнаенне як бы акумулюе, растварае і не дае магчымасці ўтварацца грознаму бічу прыроды і чалавека — нітратам.

Буравугальныя арганічныя ўгнаенні да таго ж могуць захоўвацца, не злежвацца і не псавацца звыш года.

Не трэба быць вялікім спецыялістам, каб зразумець, што і за гэтай перавагай крыецца буйны гаспадарчы эфект.

— А ці не з'яўляюцца гэтыя перавагі ў пэўнай ступені рэкламнымі? — было зададзена пытанне доктару Цішковічу.

Вучоны нават пакрыўдзіўся. І не выпадкова. Інстытут ужо распрацаваў навуковыя асновы і тэхналогію вытворчасці стандартызаваных вугленоевых угнаенняў з зададзенымі ўласцівасцямі і выкарыстаннем паўвадкіх сцёкаў жывёлагадоўчых ферм і комплексаў. Новыя ўгнаенні прайшлі выпрабаванні ў розных сельскагаспадарчых раёнах краіны і выдатна зарэкамендавалі сябе.

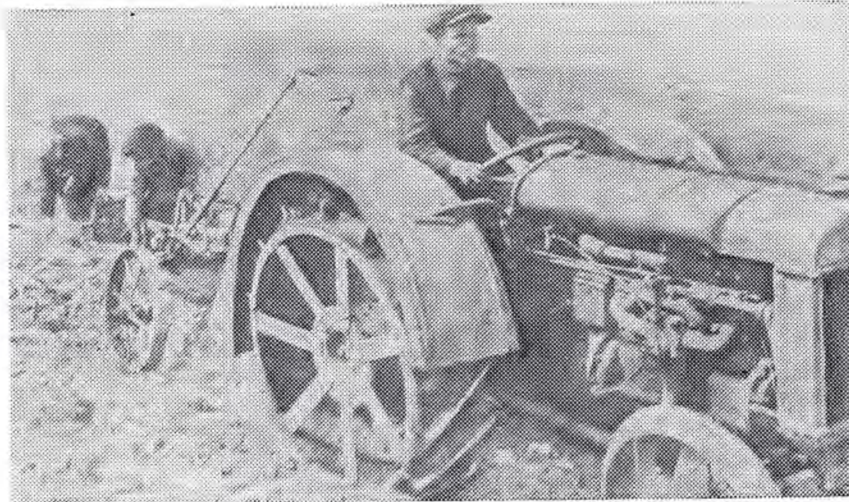
Цяпер пры садзейнічанні інстытута сумесна з Дзяржаграпромам БССР разгортваецца будаўніцтва цэхаў па вытворчасці новых відаў арганічных угнаенняў. Тут прадугледжваецца магчымасць выпускаць і буравугальную арганіку.

Што ж, пажадаем удачы гэтаму праекту XXI века, як назвалі ў Інстытуце торфу работу Цішковіча калегі-вучоныя.

А. ШАГУН.

ФОТА З АРХІВА

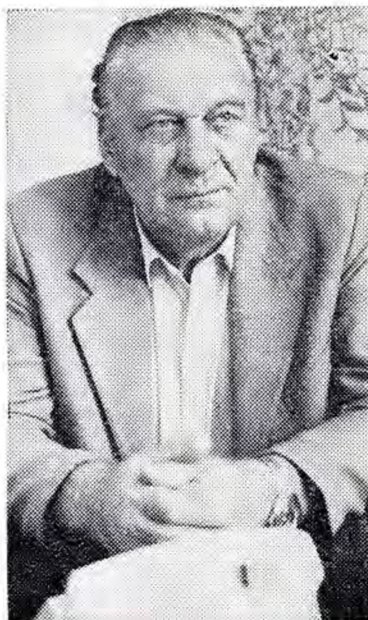

Будаваць і сеяць — вось спрадвечнае імкненне працоўнага чалавека ва ўсіх краінах. А ў нас на Беларусі, можа, і асабліва вострае. Вельмі ж ужо дасталася ад розных захопнікаў, бязлітасных ворагаў і зямлі беларускай, і людзям беларускім. Са стагоддзя ў стагоддзе пераходзілі разам з новымі пакаленнямі гора, слёзы і прыгнёт. І вось, нарэшце, змог з палёгкай уздыхнуць і беларускі мужык. Здзейснілася яго мара — атрымаў зямлю. Ну, а далей у значнай ступені справа была ўжо за ім самім. Працавітасці ж і стараннасці нашым людзям ніколі не займаць было. Выйшлі ў палі трактары, з'явіліся іншыя сельскагаспадарчыя прылады. Пачало жыццё ўсталёўвацца.

НА ЗДЫМКАХ: аднаасобнікі падаюць заявы аб уступленні ў калгас. 1931 год; пасадка бульбы ў Бабруйскім раёне. 1928 год.

НА СКРЫЖАВАННЯХ ЖЫЦЦЁВЫХ ДАРОГ

Гэтае невялікае аўтабіяграфічнае апавяданне прынёс у рэдакцыю Уладзімір Міховіч. Зараз ён на заслужаным адпачынку, да гэтага працаваў інжынерам у адной з будаўнічых арганізацый Мінска. Нас зацікавіла яго апавяданне перш за ўсё таму, што лёс Уладзіміра Данілавіча ў многім падобны да лёсу соцень чытачоў нашай газеты, якія апынуліся на чужыне ў час вайны і цяпер жывуць у ФРГ, Бельгіі, Аўстрыі, Францыі і іншых краінах Еўропы. Падлеткам яго пагналі ў Германію. Было цяжкае жыццё ў лагеры, работа да знясілення на аднаўленні разбураных бамбёжкамі чыгунак. Потым уцёкі, пераход праз граніцу, удзел у французскім Супраціўленні, служба ў французскай арміі. Аб жыцці Уладзіміра Міховіча мы раскажам у адным з наступных нумароў. А пакуль прапануем вашай увазе гэтае апавяданне. Магчыма, каму-небудзь знаёмы месцы і падзеі, якія ў ім апісаны, і вы зможаце дапамагчы Уладзіміру Данілавічу ў яго пошуках.

ДЗЕ ТЫ, КАТРЫН?

Сонечны прамень заглянуў у акно і цёплай, пяшчотнай плямкай лёг на падлогу. Яшчэ гадзіны праз дзве, калі сонечны зайчык будзе ля ножкі стала, — яна прыйдзе. У яе прыходзе ўжо нейкая патрэба. З радасным нецярпеннем чакаю яго, як усе мы чакаем, калі ж у наш пакой загляне сонейка.

Пакой наш вялікі. Нас у ім шмат — чатырнаццаць чалавек, параненыя і пакалечаныя жорнамі вайны. Але не, ужо не чатырнаццаць. Бо ўчора Рамуальд яго пакінуў, пакінуў назаўсёды. Яго ложак, ужо засланы, чакае прыбыцця чарговага героя.

Рамуальд — француз польскага паходжання — быў паранены ў жывот дзесьці пад Дуэ. Тут на самай паўднёвай ускраіне французскай зямлі закончыў свой баявы і жыццёвы шлях. Яму было пад сорак, а мы, у большасці маладыя хлопцы, лічылі яго старым. У «старога» засталіся жонка і двое дзяцей, якіх яшчэ ўчора ён усё ўспамінаў. Відаць, адчуваў канец. Пад раніцу ён заціх, даўшы магчымасць заснуць перадранішнім сном усім астатнім.

У палаце з раніцы стаіць панурая цішыня, парушыць якую ніхто не хоча першым. Рамуальд, гэта ў памяць аб табе. Толькі такім чынам мы развітваемся з таварышам, які аддаў самае каштоўнае — жыццё дзеля свабоды і жыцця на зямлі.

Сумна, а ў гэтых жа сценах калісьці было вельмі весела і шумна.

Мы знаходзімся ў былой школе горада Манпелье, дзе зараз размясціўся ваенны шпіталь і куды нас санітарным поездам прывезлі з палявога шпіталя ў Дыжоне.

Палата наша інтэрнацыянальная. Побач са мной ляжыць алжырац, паранены ў галаву, ёсць адзін негр з Цэнтральнай Афрыкі, але большасць — французы, у асноўным былыя макіньеры. Я адзін савецкі з Беларусі, паранены ў нагу і пакуль не хаджу.

У палаце агульнае становішча вельмі дружалюбнае — адносіны самыя таварыскія.

Прайшло ўжо больш за сорак гадоў, але як сёння я ў думках уяўляю сабе наш пакой. Закрыўшы вочы, я бачу нават твары маіх баявых сяброў. Гэта забыць немагчыма.

Але пакуль я расказваў, сонечны зайчык амаль дапоўз да ножкі стала. Пачынаю з нецярпеннем чакаць. Прыслухоўваюся. Вось чутны крокі — ідзе. Але не, гэта толькі сястра — рабіць уколы. Дзесьці ўнутры з'яўляецца нейкі неспакой. Што ж гэта? Няўжо гэта тое, незнаёмае мне пачуццё, што завецца захапленнем, а затым і каханнем? Магчыма.

Хто яна? Адказаць мне цяжка. Практычна я ведаю пра яе вельмі мала. Мне вядома, што яна настаўніца, завуць Катрын, жыве ў Манпелье.

Катрын стройная, прыгожая, сярэдняга росту, бландзінка. Капа пышных валасоў упрыгожвае яе галаву. Яна адмысловы кулінар, пячэ вельмі смачныя булачкі з варэннем, якія я з вялікай, нясхаванай прагнасцю знішчаю.

Пазнаёміліся мы ў нашай палаце, куды яна прыйшла наведаць параненых салдат. У той час у насельніцтва было вельмі распаўсюджаным наведваць ваенныя шпіталі. Кожны француз лічыў сваім патрыятычным абавязкам пачаставаць чымсьці смачным раненага салдата. Вельмі добрая традыцыя.

...Яна ўвайшла ў нашу палату з плеценым кошыкам у руках крыху збянтэжаная. Ля праходу першы ложак быў мой. Кінуўшы хуткі позірк на яго ўладальніка, яна спытала:

— Месье, ву зет блесі?

Я адказаў, што паранены.

Відаць, па майму «парыжскаму» акцэнту яна зразумела, што мае справу не са сваім земляком.

Другім пытаннем было: адкуль вы?

Я растлумачыў, што служу ў арміі пасля макі, быў паранены, а мая радзіма — Беларусь.

— Дык вы сапраўдны рускі? — гучна і з якойсьці схаванай цікаўнасцю ўсклікнула яна.

— Так, мая радзіма далёка, — адказаў я. З гэтага дыялога пачалося наша знаёмства. Катрын прыходзіла штодзённа пасля сваіх лекцый, у адзін і той жа час. Гаварыла шмат, як усе француजанкі, і калі я чагосьці не разумеў, імкнулася перафразіраваць сказ так, каб усё станавілася зразумелым.

У сваю чаргу, і я навучыў яе, развітваючыся, гаварыць па-руску — да заўтра. Мне было вельмі прыемна, што на чужыне ёсць чалавек, які клапоціцца, памагае, непакоіцца.

Так прайшло два тыдні. Я рыхтаваўся ўжо стаць на ногі. За гэты час я вельмі прывык да яе наведванняў і не толькі з-за пачастункаў. Яна ўсяляла ў мяне ўпэўненасць у свае сілы, бадзёрасць, энергію, і за ўсё гэта я быў ёй бязмежна ўдзячны.

І цяпер, пасля многіх дзесяцігоддзяў, я адчуваю сябе перад ёю неаплатным даўжніком, бо аддзячыць яе тады я не мог і, відаць, не змагу да канца свайго жыцця.

Як зараз памятаю, была пятніца. Яна прыйшла, крыху расхваляваная і растлумачыла, што яе маці захварэла. Я зразумеў, што Катрын сёння павінна паехаць да яе, а ў панядзелак пасля работы, як заўсёды, зойдзе. На развітанне пажадала ўбачыць мяне ўжо ў вертыкальным становішчы. Нават пажартавала, сказаўшы: я ж не ведаю, магчыма ты меншы за мяне ростам.

Я адказаў, што мой рост да ранення быў 1,82 метра і наколькі бошы мяне ўкарацілі, я яшчэ і сам не ведаю. Так мы рассталіся да панядзелка. Але гэтаму панядзелку не суджана было настаць.

Усё было спакойна, як раптам у суботу прыбыла вялікая партыя новых раненых, у асноўным цяжкія. Медыкі пачалі нас «сартаваць». Цяжкіх пакінулі на месцы. Нашу палату лічылі лёгкімі — накіравалі поездам у Марсель, у шпіталь для тых, хто папраўляецца. Такім чынам, санітарны поезд вёз мяне з белакаменнага Манпелье, у якім я прабыў амаль месяц, але які я бачыў толькі з акон санітарнай аўтамашыны. І ў мяне няма адраса Катрын! Я нават не ведаю яе прозвішча. Дзе яе шукаць?

На ўсе гэтыя пытанні адказаць ніхто не мог, я гэта добра ведаў.

Поезд вёз мяне ўсё далей і далей. І толькі тады я зразумеў, якім дарагім стаў мне гэты чалавек. Бо жыццё магло скласціся зусім інакш, і Катрын магла стаць Каценькай, Кацюшай. Хто ведае? Як многа недаравальных памылак мы часта дапускаем па маладосці.

Далей — дарогі вайны, пасля Марселя і выздараўлення закінула мяне ў Парыж, а адтуль дадому ў родную Беларусь. Нас раздзяліла вялікая адлегласць і мноства граніц. Але, Катрын, ведай, што ў маёй памяці ты была ўсё жыццё. Цяпер, калі прайшло так шмат часу, я часта задаю пытанне: Катрын, дзе ты? Адгукніся! Я памятаю цябе, Катрын, дзякуй табе за ўсё. Вельмі хочацца, каб тваё жыццё склалася ўдала. Ты гэта заслужыла сваёй дабрынёй. Будзь шчаслівай, Катрын!

Уладзімір МІХОВІЧ.

ДЗЕСЯЦЬ ДЗЁН У ІЗРАІЛІ

ПЕРАДАЙЦЕ ПІСЬМО НА РАДЗІМУ

По запрашэнню прагрэсіўных арганізацый гэту блізкаўсходнюю краіну наведала дэлегацыя савецкай грамадскасці. У яе саставе быў вядомы архітэктар з Мінска лаўрэат Ленінскай прэміі Леанід ЛЕВІН.

Калі мы прыбылі ў аэрапорт, то адразу ж падвергліся атацы журналістаў. З таго моманту яны не абыходзілі нас сваёй учэпістай увагай. У Хайфе асабліва старалася дама па імені Ліза, якая прадстаўляла даволі вядомы «Голас Ізраіля». Па характару пытанняў, якія яна абрушыла на мяне, можна меркаваць, як рыхтуюцца палітычныя правакацыі.

Вось адно з іх: «Ізраільская грамадскасць вітае той факт, што ў саставе савецкай дэлегацыі ёсць сапраўдны яўрэй. Што вы адчулі, ступіўшы на зямлю радзімы?»

Я сказаў, што ў чалавека можа быць толькі адна радзіма, як і адна маці. Радзіма мая — гэта Беларусь, дзе я вырас, гэта краіна, якую ў гады вайны абараняў мой бацька.

Другое пытанне было такое: «Ці плакаў я, ступіўшы на зямлю, якая з'яўляецца адзінай радзімай яўрэяў»?

Усе слёзы ў мяне адпязайна, адказаў я ёй. Я быў зусім маленькім, калі не стала бацькі. У шэсць гадоў застаўся без маці. Так што не прывык плакаць.

Трэцяе пытанне біла ў тое ж месца: «Не хацелі б вы ашчаслівіць сваім талентам гэту зямлю?»

Тут мне ўжо давялося адказаць не зусім парламентарна...

Афіцыйная ізраільская прапаганда прасякнута такім антысаветызмам, такой злосцю супраць нашай краіны, якіх я не сустракаў нідзе за рубяжом. Я адчуў, як літаральна на кожным кроку ізраільскай моладзі прывіваецца культ перавагі над іншымі народамі.

Але ёсць у Ізраілі і іншыя сілы. Гэта перш за ўсё камуністы. Ва ўмовах раз'юшанай рэакцыі яны адкрыта вядуць барацьбу з экстрэмісцкім курсам урада, за вяртанне арабам акупіраваных зямель, за правы палесцінскага народа, за дружбу з СССР.

Ізраіль з поўначы на поўдзень можна праехаць за чатыры з палавінай гадзіны. Нам паказалі ўсю краіну. Мы сустракаліся з простымі людзьмі. Ніколі не забуду мітынг у лесе Чырвонай Арміі. Гэты лес быў пасаджаны ў Палесціне, калі яшчэ не было дзяржавы Ізраіль, у гонар перамогі савецкіх войск пад Сталінградам. Тут сабралася на мітынг, прысвечаны разгрому фашызму, звыш пяці тысяч чалавек.

Лес Чырвонай Арміі пад Тэль-Авівам — гэта нешта накшталт мінскага парку імя Чэлюскінцаў. Наш аўтобус крыху спазніўся, і як толькі мы паявіліся і пачалі праходзіць да эстрады, пачуліся воклічы:

— Рускія ідуць! Нашы!

Ніколі, ні ў адной краіне не зведваў пачуцця такой гордасці за тое, што я савецкі грамадзянін. Першыя чатыры-пяць радоў ля эстрады, з якой мы выступалі, займалі ветэраны вайны. У многіх на грудзях былі нашы баявыя медалі і, што мяне здзівіла, выразаныя з кардону савецкія ордэны Чырвонай Зоркі. Твары гэтых людзей трэба было бачыць — столькі пачуццяў адлюстроўвалі яны. Людзі шапталі словы нашых ваенных песень і не стрымлівалі слёз, калі спявалі саліст Вялікага тэатра СССР Уладзімір Мальчанка і выканаўца рускіх народных песень Кацярына Шаўрына. Многія, даведаўшыся, што тут прысутнічаюць савецкія людзі, прыйшлі з загадзя падрыхтаванымі пісьмамі ў адрас Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР. Мы ведалі, што ў гэтых лістах просьбы дазволіць вярнуцца на Радзіму. Многа людзей, ашуканых сіяністкай прапагандай, зрабілі ракавую памылку. Чаму яны хацелі гэтыя прашэнні перадаць праз нас? Пасылаць іх па пошце небяспечна: у краіне, якая вядзе вайну, лютуе цэнзура. Краіна мілітарызавана. Калі б аказалася такое пісьмо ў руках ізраільскіх улад, яго аўтар неадкладна страціў бы работу, трапіў у чорныя спісы. Як нам сказалі, прыкладна сорак працэнтаў эмігрантаў гатовы хоць цяпер вырвацца з таго «раю». Таму на кожным мітынгу, на кожнай сустрэчы да нас цягнуліся дзесяткі, сотні рук з канвертамі.

Пра адну з такіх сустрэч хачу расказаць асобна. Яна адбылася ў тым жа лесе Чырвонай Арміі. Падыходзіць да мяне чалавек, усміхаецца:

— Не пазнаеш? Мінск, Камароўка. Трынаццатая школа.

— Ці не табе на школьнай перамены з рагаткі трапілі ў вока?

— Мне.

Вось ужо ўдала сказана: нязведаныя шляхі божыя. Моцька Паляшчук, мой аднакласнік! Шаснаццаць гадоў жыве ў гэтай краіне. Урач.

Ён паклаў рукі мне на плечы. На вачах у яго былі слёзы...

Нас падвезлі да граніцы з Ліванам. Ліван і Ізраіль звязвала чыгунка. Яна праходзіла ў скале, праз тунель. Дык вось, ізраільцяне замуравалі выхад са свайго боку. Разбурана гара, разарвана артэрыя жыцця... Побач ідуць баі.

Ізраіль — гэта краіна, дзе ўсе ўзброены. Можна сустрэць рабіна, у адной руцэ якога талмуд, а ў другой — вінтоўка шаснаццатага калібру. Хлопец і дзяўчына сядзяць у кафэ, цалуюцца. А на спінках крэслаў вісяць аўтаматы.

Многае запомнілася мне ў гэтым кутку зямлі. І перш за ўсё лес Чырвонай Арміі, простыя людзі Ізраіля, якія не толькі мараць аб міры, а змагаюцца за яго і хочуць сябраваць з нашай краінай.

Запісаў У. ЛОБАЎ.

Студент архитектурного факультета Белорусского политехнического института Андрей КОРЗИК стал победителем Всесоюзного конкурса, объявленного Грузинским политехническим институтом.

ПО ПРОЕКТУ МИНСКОГО СТУДЕНТА

ВПОЛНЕ ЗРЕЛЫЙ ВОЗРАСТ

...Вспомним зиму 1987 года. Трагичной и тревожной выдалась она для жителей Западной Грузии. Снежная стихия рвала нитки высоковольтных проводов, сметала жилища людей, животноводческие фермы. Не обошлось без человеческих жертв.

В 1987 году Грузинский политехнический институт имени В. И. Ленина объявил Всесоюзный конкурс среди студентов-архитекторов на проектирование жилых домов для семей, пострадавших от стихийного бедствия, и студент из Минска решил принять «вызов».

Объявление о конкурсе Андрей воспринял как возможность попробовать свои силы, и, конечно, сыграли определенную роль чисто человеческие факторы. Ведь интернациональный долг можно выполнить и таким вот образом. К тому же ему уже двадцать пять лет — вполне зрелый возраст. Так насколько же «созрел» профессионально? — вполне резонный вопрос стоял перед Андреем Корзиком, и он решил на него ответить.

Прежде всего Андрей взялся за специальную литературу по архитектуре Грузии, ее истории и географии. Изучил природно-климатические условия. Они во многом отличаются от наших: влажностью воздуха, обилием солнца, тепла, рельефом местности. Поэтому при проектировании домов все это должно было учитываться.

Условия конкурса оговаривали сокращенные сроки строительства, малоэтажность, размещение одной семьи. А. Корзик предложил несколько вариантов объемно-планировочных решений строительства домов: в зависимости от желания заказчика можно комбинировать квартиру из трех, четырех или пяти комнат. Учитывая экстремальную ситуацию, в которую попали люди, предусмотрел возможность строительства жилья в самые кратчайшие сроки — в течение месяца.

На первом этапе конкурса получил ответ из Тбилиси, что его предложения приняты, учтены возможность быстрой сборки, а также каркасная система, которая применяется при строительстве многоэтажных зданий. На втором этапе готовил рабочие чертежи и проектно-сметную документацию.

Большую помощь своему воспитаннику оказали, конечно, и преподаватели института. Проектированием руководили Н. Белоусов, В. Ангелов. Впрочем, «руководители» — сухое и казенное слово. Наставники помогли восполнить не только собственные пробелы Андрея, но и недостатки в системе подготовки современных архитекторов.

И вот недавно в Белорусский политехнический институт пришло письмо, подписанное ректором Грузинского политехнического института академиком АН ГССР Т. Лоладзе. Там, в частности, есть такое признание: «Мы с удовольствием отмечаем, что Корзик А. В. полностью выполнил поставленную задачу, вся проектно-сметная документация уже получена и передана в Госстрой ГССР, который включил проект белорусского студента в каталог индивидуальных жилых домов ГССР 1988 г.». И далее: «Мы приносим благодарность сотрудникам и студентам БПИ, внесшим фактический вклад в благородное дело ликвидации последствий стихийного бедствия в Западной Грузии».

Андрей Корзик сейчас принимает заслуженные поздравления. Они тем более приятны, что победа одержана в таком представительном конкурсе, где предлагалось пятьдесят проектов.

В заключение моей встречи с Андреем Корзиком я задал ему вопрос о призвании. Что побудило его стать архитектором: профессия родителей, счастливый случай?

— Мой отец — печатник типографии имени Ф. Скорины, мама — домохозяйка. Сестра — учительница физики. Так что, скорее всего, счастливый случай: с четвертого класса по восьмой занимался в изостудии при домоуправлении. А вот руководитель попался замечательный, В. Савченко — главный художник типографии, где работает отец. После восьмого класса учился в Минском архитектурно-строительном техникуме, потом отслужил в армии и поступил в политехнический институт.

В. ШИМОЛИН.

ОБЩЕСТВЕННАЯ АКЦИЯ, КОТОРОЙ УВЛЕЧЕНЫ ЮНЫЕ

ДВИЖЕНИЕ «РОДНОЙ ГОРОД»

В одну из суббот на улицах Минска многие наблюдали не совсем обычную картину: там, где до этого тихо и незаметно вели свою работу археологи и реставраторы, теперь шумно и весело хлопотала молодежь. При этом парни и девушки приглашали прохожих: «Присоединяйтесь к нам, тут для всех дело найдется!»

Так начиналась новая молодежная акция, которую назвали «Родной город» и в которую теперь вовлечены сотни молодых жителей белорусской столицы. Цель ее — помочь специалистам поскорее восстановить древний центр Минска, так называемый Верхний город.

— Не скрою, всего несколько лет назад общественность почти не вмешивалась в дело сохранения памятников старины, — говорит первый секретарь Минского горкома комсомола Юрий Лавыш. — Нет, мы и тогда не были равнодушны, но о том, что какое-то здание будут восстанавливать или сносить, мы узнавали слишком поздно, оповещать об этом горожан было не принято. Отсюда, между прочим, и столько ошибок, невозвратимых потерь...

Начавшаяся перестройка, по словам Лавыша, не просто всколыхнула молодых минчан, но вселила уверенность в своих силах и возможностях. В школах, институтах, в учреждениях и на заводах начали создаваться различные молодежные группы и общества. Члены таких самодеятельных объединений не ограничиваются лишь обсуждением проблем, но стремятся разрешить их. И движение «Родной город» — убедительный пример тому.

Каждую субботу школьники, студенты, молодые рабочие и служащие собираются группами и расходятся-разъезжаются по Минску и его окрестностям. По 200—300 человек работают во время таких субботников — на раскопках городской ратуши (XVI век), реставрации дома известного белорусского художника Ваньковича, интересного архитектурного памятника Лошица. А на раскопках Замчища, где жили минчане в XII веке, уже побывало около 1 500 человек. Причем работали все безвозмездно.

— Нас очень вдохновляет Троицкое предместье, — говорит служащий Игорь Витковский. — Кажется, совсем недавно это был серый, в буквальном смысле этих слов, и неуютный район. А теперь словно кусочек истории появился в самом центре Минска: [illegible]жно восстановлены и со[illegible]усом оформлены жилые дома, магазинчики, кафе и кофейни... Возрождать Троицкое предместье специалистам тоже помогали минчане. Потому-то так быстро, думаю, и шли все работы. Убежден, кажд[illegible] нас должен хоть что-то сде[illegible] для родного города.

— Восстановление старого Минска — это не обычная работа, — считает библиотекарь Вероника Светлова. — Это возможность прикоснуться к прошлому своего города, узнать его историю не по учебнику. Ученые читают нам лекции, позволяют участвовать в обработке и классификации найденных при раскопках предметов...

Городские власти и специалисты, как и молодежь, настроены оптимистично. Им нравится и энтузиазм комсомольцев, и их серьезное отношение к делу. Да и денежные средства, которые перечисляют минчане в Фонд культуры, конечно, не лишние: не так уж много памятников сохранилось в Минске, некоторые приходится возрождать буквально с фундамента. И работа эта, естественно, требует солидных вложений.

— Возможно, кто-либо скажет, что в первую очередь нужно строить жилье, детские сады и школы — избытка их ведь тоже пока нет, — делится своими мыслями молодой преподаватель Юрий Гринкевич. — Но мы считаем, что сохранить доставшееся нам культурное наследие не менее важно.

Движение «Родной город» еще в самом начале. Но каждую субботу все больше и больше молодых людей выходят трудиться на улицы и площади Минска. И это дает основание экскурсоводам, показывающим гостям белорусскую столицу, делать такие смелые заявления: «Через три-четыре года вместо этого забора вы увидите памятник древнего зодчества... Здесь скоро вновь встанет здание церкви XVII века...»

— Да, так и будет, — убежден Юрий Лавыш — Мы в своих ребятах уверены: коль задумают какое-либо дело, непременно доведут до конца.

Андрей САВИНЫХ.

Репутацию одного из интереснейших в городе завоевал новый молодежный центр «Ритм», созданный при Доме культуры производственного объединения «Минскстройматериалы». В программе его развлекательных вечеров — дискотеки, просмотр слайдфильмов и видеокассет, выступления самодеятельных артистов. В центре есть свой ансамбль эстрадного танца «Плюс—минус», работают клубы «Муравейник», «Граммофон», «Три цвета».

Здесь можно пообщаться с друзьями, обменяться новостями, хорошо отдохнуть.

[illegible] СНИМКАХ: новый молодежный центр «Ритм»; приятно провести вечер за чашкой кофе.

Фото Ю. ПАВЛОВА.

МЕСТНАЯ ИНИЦИАТИВА

В ДОМ КУЛЬТУРЫ — ДО И ПОСЛЕ ПОЛНОЧИ

Вечерние информационно - музыкальные программы совсем не монопольная привилегия телевидения — это доказали в Драгичинском районном Доме культуры. В субботний вечер «Молодежная панорама» закончилась далеко за полночь. Зрители еще до начала программы стали полноправными ее участниками — юношей и девушек встречали с видеокамерой и задавали неожиданные вопросы об их отношении к своей работе, спорту, танцам, моде, о том, что читают и какой музыке отдают предпочтение... Записанные на видеопленку экспресс-интервью стали затем заставками к отдельным тематическим разделам вечера. Серьезные дискуссии о выборе профессии, по насущному для Драгичина вопросу, каким быть городскому парку, о молодежи и литературе, деловая игра «Если б секретарем райкома комсомола был я...» чередовались с показом современных причесок и моделей одежды, предлагаемых комбинатом бытового обслуживания, короткими новостями на молодежные темы, музыкальными номерами самодеятельных артистов, видеоклипами и мультфильмами.

— Дебют оказался удачным, — считает ведущий «Молодежной панорамы» директор районного Дома культуры Виктор Дулевич. — Польза от вечера не только для молодежи — например, собранные предложения о городском парке будут направлены в городской Совет. Многие пожелали принять участие в работах по его упорядочению, по созданию спортивных клубов и площадок. Старшеклассники узнали, где могут летом приложить свои силы — и хозяйствам помочь, и заработать. В Драгичине хотят сделать такие программы традиционными, а заполненные участниками анкеты подскажут, какие вопросы будут обсуждены в следующий раз, с кем организовать встречу, что посмотреть.

Эрнест ЯЛУГИН

ПОСЛЕ НЕБЫТИЯ

ОТРЫВКИ ИЗ ДОКУМЕНТАЛЬНОЙ ПОВЕСТИ

(Продолжение. Начало в № 32).

Так почему же сын его, не рассчитывая найти поддержку у отца, просит крестную мать выписать ему в Ярославль «Нашу ніву»? Отец, не одобрявший увлечение сына «химерой белорусики», тем не менее достаточно верно определил диагноз странной «болезни», назвав это интуицией, доставшейся ему от предков. Юноша станет белорусским поэтом, хотя в двадцатилетнем возрасте еще не научится правильно говорить на языке своей отчизны и будет просить знакомых его поправлять. «Время возвращает Родине ее сыновей», — скажет Михась Стрельцов, автор, пожалуй, самого проникновенного эссе о Максиме Богдановиче.

Тишка Гартный заявил о себе. Он сам потом удивлялся, как мы уже знаем: почему в своем первом белорусском стихотворении «разошелся» в настроении с лирическим героем? Для личной печали вроде бы причин не было. Наоборот, недавно устроился на постоянную работу и уже «сам факт труда, который позволял оказывать родителям какую-никакую материальную поддержку... не давал загрустить». В местечке к этому времени тоже, несмотря на продолжавшуюся реакцию, начинало проявлять себя революционное движение. «По субботам и воскресеньям переполнялась молодежью биржа, где широко велись дискуссии на политические темы». Откуда же грусть? Видимо, считает он, так на него воздействовали «окружающая среда... тяжелый экономический и политический гнет, культурная отсталость», отсутствие перспектив для развития народа. Отчасти, возможно, не обошлось и без литературных влияний.

Тем не менее уже в следующих стихотворениях у него звучит не мотив социального уныния, а ноты решимости к борьбе с несправедливостью, гордая вера в человека труда, который является создателем материальных благ, основой жизни на земле. На его стихотворение «Хто мы?» из редакции «Нашай нівы» прислали похвальный отзыв, однако с публикацией подозрительно не торопились. Но хорошо и то, что регулярно печатали его корреспонденции («допісы») о культурной жизни ремесленников и рабочих местечка. Правда, гонорара редакция за них, как правило, не платила.

Меж тем к белорусскому печатному слову в Копыле приобщалось все больше молодежи. Не один Змитер выписал в местечке «Жалейку» Янки Купалы и «Песні жальбы» Якуба Коласа. «Не удивительно, — вспоминал он, — что стихотворения из «Жалейкі» и из «Песень жальбы» скоро распространились по Копылю и в окрестностях. «Я — мужык-беларус, пан сахі і касы» Янки Купалы и «Сон Сцёпкі ў астрозе» Якуба Коласа можно было слышать каждый день на каждой улице. Эти сборники стихотворений с увлечением читались копыльской молодежью, как до того не читалась ни одна книжка...»

В начале того же, 1909 года в «Нашу ніву» придет письмо копылянина, суть которого, как ни посмотри, удивительна, если учитывать, что автор — рабочий из затерянного среди лесов местечка. Почерк неразработанный, «полудетский», буквы корявы — возможно, оттого еще, что писались человеком, чьи пальцы перед тем долгий рабочий день, 12—14 часов, мяли и скребли специальным ножом, именуемым гарбарами «собачкой», кожи в затхлой полутемной мастерской. Чтоб читатель сам мог оценить своеобразие содержания, представляем письмо без перевода и каких-либо правок:

1909 год, февраля 14 дзень
Гаспадзін Рэдактар!

Пакорай прашу Вас выслухаць маю просьбу і адказаць мне на мае запытанні:

1) Ці выходзіць у Вільні якая прагрэсіўная газета? Калі выходзіць, то скажэце, як завецца і якая ёй цана.

2) Мо, ёсць у рэдакцыі альбо дзе на складзе історʼя аб беларускім народзе? Калі ёсць, та скажэце ёй цану і гдзе прадаецца, а як у рэдакцыі «Нашай нівы», та вышліце мне. Я прасіў бы яшчэ Вас, г.р., выслаць мне колькі штук беларускіх паштовых пісулек.

З паважаннем Цішка Гартны
З Копыля.

Книжки он не получил. Интерес к истории родного народа приходится удовлетворять преимущественно чтением краеведческих материалов в «Нашай ніве». Особенно ему по душе дорожные очерки Ядвигина Ш. Возможно, под их воздействием у Змитра возникает стремление самому отправиться в странствие по Белоруссии. Узнать бы, как живут и о чем мечтают сотоварищи по профессии, рабочие-кожевники, в других местах. Чем-то это близко ритуалу чуть ли не обязательного странствия подмастерья прежних веков. Тот ведь тоже отправлялся на поиск не одних «производственных секретов» и опыта знаменитых мастеров. Жаждал он, прежде чем остепениться и зажить оседло, получше понять окружающий мир и людей в иных краях.

Другое дело, что в путь собирался отправиться не средневековый бюргер, а юноша с довольно твердыми политическими убеждениями и намерениями, прошедший закалку недавно отполыхавшей революции пятого года, — Гартный.

Намерение его окрепло после одного памятного вечера. Когда в «Нашай ніве» было напечатано уже несколько стихотворений Гартного, его почитатели, молодые копыльские кожевники, плотники и земледельцы, собравшись в уединенной каморке корчмы, устроили «своему» поэту чествование. Змитер понимал, что в его лице «каждый участник приветствовал белорусское печатное слово, величие и глубину поднятых им вопросов, первых национальных песняров». От него же они надеялись услышать ответ на волнующий их вопрос, выдвинутый революцией пятого года: каковы пути социально-национального освобождения Белоруссии? Конечно, чтобы победить царизм, надо по-братски сплотиться всем пролетариям. А потом? Змитер говорил своим товарищам о людях, объединившихся вокруг редакции «Нашай нівы». У них, конечно, есть ответы, программа действий. Из Вильни дальше видно, чем из Копыля, г[illegible] национальные «перспективы был[illegible]манными и неясными и временами терялись совсем». В Вильне люди собрались образованные, толковые. Вот с ними бы и встретиться, советовали Змитру товарищи, обстоятельно поговорить, «конкретно, чтобы представить себе перспективы, основу и смысл» бо[illegible]бы за вольную Беларусь. Они как [illegible]его делегировали. Змитер чувствовал себя их уполномоченным. Страстно хотелось ему также встретиться с Янкой Купалой и Якубом Коласом, пожить возле них и поучиться.

К августу 1909 года решение созрело окончательно, родители тоже не возражали, Змитер взял расчет и двинулся на поиски знаний и правды о своем народе. Провожать его пришло немало молодежи—были братские поцелуи, объятия, горячие пожатия рук и даже революционные песни, которые привлекли внимание стражников.

В ПИТЕРЕ

Гартному удалось устроиться на тот же завод, где работал Алесь Гурло, — на «Вулкан». С Гурло же в одной комнате и поселился на первых порах. У них полное взаимопонимание. Со Станилевичем же почти сразу возникли споры на идейной почве. Тот был за «Луч», то есть за программу меньшевиков, Змитер — горой за платформу большевистской «Правды». Кроме того, Станилевич с пренебрежением отзывался о белорусском национальном движении, считая его «пережитком». В доказательство своей правоты цитировал строки из «Коммунистического манифеста»: «Рабочие не имеют отечества. У них нельзя отнять то, чего у них нет». Когда начинается империалистическая война, выясняется: приятель Змитра «разделяет взгляды оборонцев», а он сам — на стороне пораженцев. Гурло пока больше прислушивается к их яростным спорам.

— Значит, ты с теми, кто хочет, чтоб германцы захватили нашу страну? — укоряет Станилевич приятеля.

— Большевики считают: только крах военного могущества империи станет началом революции и освобождения угнетенных народов, — парирует Змитер. — Но объясни, как твое оборончество согласуется с безродностью пролетариев? Выходит, ты за победу царизма?

Сложнейшие вопросы ставила жизнь. Чтоб понять, где она, истина, надо учиться и учиться. Гартный в первые же недели по приезде в Петербург, едва устроившись на работу, вступает в культурно-просветительное общество «Знание» на Большой Гребецкой. И... начинает там, едва освоившись, вести «яростные дискуссии с меньшевиками». Когда находится в кошельке полтинник-другой, с Алесем Гурло покупают билеты в театр, а по субботам Змитер торопится на сходку землячества белорусских студентов. Совсем недавно совет профессоров Петербургского университета утвердил устав белорусского научно-литературного кружка, легализовав таким образом наконец это студенческое объединение. Руководить им избрали признанного знатока белорусского вопроса приват-доцента А. Резенфельда, а старостой — студента историко-филологического факультета Бронислава Тарашкевича. Как наказ новому молодежному объединению на одном из первых заседаний звучит стихотворение «Прарок» в исполнении автора — Янки Купалы.

Но есть еще и другие, неофициальные, точнее — полулегальные заседания, не в университетской аудитории, а на квартире профессора Эпимах-Шипилло, выдающегося эрудита, по признанию всех, кто близко его знал (есть на этот счет даже свидетельство арабиста академика Крачковского), прекрасно владевшего живым белорусским языком. Сюда, «в тихую квартиру на Четвертой линии Васильевского острова», в «белорусский штаб», Гартный старался попасть при всякой возможности.

Гартный, по его собственным словам, был тогда «членом межрайонного объединения социал-демократов». Одновременно он становится одним из руководителей Петербургской «филии» Белорусской социалистической громады (партии), которая им, скор[illegible] всего, воспринималась, судя по м[illegible]алам, не как чисто политическая ор[illegible]изация с независимой программой, а как неформальное объединение белорусов социал-демократических убеждений, ставивших перед собой также цели развития национальной культуры. Полная, так сказать, более четко выраженн[illegible] политизация БСГ произойдет еще [illegible] четыре примерно года. И тогда по[illegible]дует неизбежный раскол, окончательная поляризация составлявших ее представителей общественных групп.

Это впереди. В 1913 году все не только революционные, но и демократические элементы в империи каждый на свой лад постепенно устремлялись к одному — к поиску путей изменения одряхлевшего государственного строя. Национальные вопросы тогда многим казались второстепенными или вовсе малозначащими. В этой связи особенно обращает на себя внимание дальновидность большевиков. Летом 1913 года совещание ЦК РСДРП в принятой резолюции подчеркивает: «Что касается права угнетенных царской монархией наций на самоопределение, это значит на отделение и создание самостоятельного государства, то с.-д. партия безусловно должна отстаивать это право. Этого требуют как основные принципы международной демократии вообще, так и неслыханное национальное угнетение большинства населения России царской монархией, которая представляет собой самый реакционный и варварский государственный строй в сравнении с соседними государствами в Европе и в Азии. Этого требует, далее, дело свободы самого великорусского населения, которое не в состоянии создать демократическое государство, если не будет искоренен черносотенный великорусский национализм, что поддерживается традицией ряда кровавых расправ с национальными движениями и воспитывается систематически не только царской монархией и всеми реакционными партиями, но и холопствующим перед монархией великорусским буржуазным либерализмом, особенно в эпоху контрреволюции».

В стихотворениях, созданных Гартным в этот период, чувствуется дыхание приближающейся схватки с темными силами реакции. Поэт призывает:

Мой брате, сражайся
С недолей, с бедой!
Ты кривде не дайся,
Смелее на бой!
Там смерть — где покорность,
И жизнь — где борьба.

(«Сражайся»). Петербруг, 1913).

Вечерины на квартире профессора Эпимах-Шипилло Гартный продолжает аккуратно посещать и в следующем, 1914 году. Р. Семашкевичу удалось в свое время обнаружить в Вильнюсе, у Л. А. Войтиковой (Зоськи Верас), письма ее подруги юности Марии Голубянки, «которая... была членом петербургского кружка студентов-белорусов».

Мария Голубянка — Зоське Верас, 6.IX.1914 г.:

Кружок наш стал теперь собираться часто... Очень интересно бывает. Презес (председатель) кружка Тарашкевич (чем больше узнаю, тем больше замечаю его интеллигентность и ум) ведет его очень симпатично... Был реферат Б. Тарашкевича. Намеревался поделиться своими впечатлениями о стихотворениях Буйлянки (поэтессы Констанции Буйло — **Э. Я.**) «Курганный цветок» Левицкий. Реферат Тарашкевича «Белорусский народ и его язык» был очень хорош... В этот вечер референт читал «Отношение белорусов к своим соседям. Разделение на католиков и православных». (Понятие о нации, как организованы кружки белорусские в средних школах и другие дела)... После дискуссии... один из двух виленских белорусов... говорил, что белорусам необходимо создавать интеллигенцию, необходимо ее просвещать.

Она же — Зоське Верас 16 декабря 1914 года: «...п (пан) профессор Эпимах-Шипилло нам что-либо читает (он хорошо читает); иногда читает свой еще не опубликованный роман Тишка Гартный, поэт белорусский...»

Речь идет о романе «Соки целины», о первой его «квадре», которую автор назвал «Отцовская воля».

А чуть раньше стараниями книгоиздательской «суполки» начал, наконец, выходить альманах «Маладая Беларусь», который предполагалось превратить в литературный белорусский журнал. Цель его, как сказано в редакционном предисловии, — дать возможность «Маладой Беларусі» поделиться с общественностью теми мыслями и произведениями, «которым по разным причинам не находится места в современных изданиях... — в «Нашай ніве», календарях и белорусских книжках...». Тут напечатаны драматическая поэма Купалы «Сон на кургане», проза Тётки, стихотворные рассказы Коласа, статьи о формах национальных отношений в Белоруссии и Литве, о неотложных задачах белорусской интеллигенции, а также стихотворения К. Буйло и друзей-копылян — Алеся Гурло и Тишки Гартного... И вскоре «суполка» же издает первый сборник стихотворений Гартного — «Песні». Исследователи (С. Александрович) отмечают, что несмотря на сентиментальность, абстрактную публицистичность, фактографическую описательность большинства включенных в сборник произведений, ряд стихотворений, особенно цикл «Песні працы» (труда), «выделялся на фоне белорусской дореволюционной лирики новизной тематики и образов».

Гартный стал первым, кто «заложил основы белорусской рабочей поэзии».

Ему же принадлежит заслуга в создании первого национального романа о рабочем-белорусе. Из всей прозы писателя «Соки целины» оказались произведением не просто самым удачным, но и самым органичным.

И еще одно памятное событие в его жизни того периода. На одном из спектаклей в Народном доме Змитер знакомится с миловидной белокурой петербурженкой. Она сирота, работает белошвейкой, любит читать серьезные книги, как и Змитер, увлекается театром. Гартный понял — это его судьба. 1916 года февраля месяца 3 (16) числа Жилунович Дмитрий Федорович, 28 лет, и Белова Надежда Степановна, 20 лет, официально регистрируют свой брак. На общие счастье и горе. Петербуржанка стала копылянину верной женой, родила ему двоих смышленых детей: сначала девочку (верная народная примета, что жили молодые в душевном согласии), а потом и мальчика...

В армию его не берут из-за сильной близорукости. Это не мешает Гартному общаться с солдатами и матросами. В частности, Алесь Гурло вспоминает: как только ему представилась возможность, он «наведался из Кронштадта в Петербург и пошёл к Тишке. Много беседовали. Он (Гартный) очень интересовался, ведется ли в морских командах революционная работа. Мой ответ его удовлетворил...»

К этому времени начала оживляться, все больше приобретая политическую окраску, деятельность «филии» Белорусской социалистической громады в Петрограде. Революционность военного Балтийского флота отчетливо проявилась еще в период пятого года. Она, как показали события, не была искоренена залпами расстрелов восставших моряков Свеаборга и Кронштадта, хотя жертвы и значительны. В длинном списке героев тех событий, которые заплатили дорогую цену, немало белорусов. Это помнилось.

(Продолжение следует).

ДЫСКУСІІ І ПРАБЛЕМЫ

ЦІ ПАТРЭБНЫ ТВОРЧЫЯ САЮЗЫ?

Яшчэ гады тры назад такое пытанне здалося б дзіўным. Сёння яно, хоць і выклікае пярэчанні, усё ж нікога не здзіўляе.

Дыскусія аб неабходнасці творчых саюзаў непарыўна звязана з перспектывамі развіцця савецкага мастацтва. Магчыма, таму яна становіцца ўсё больш вострай і рэзкай. І як звычайна, у падобнай палеміцы вылучаюцца два крайнія пункты гледжання і адзін «прымірэнчы».

Пэўная частка савецкай мастацкай інтэлігенцыі перакanana: творчыя саюзы сёння — анахранізм. Для іх гэтыя арганізацыі ўсяго толькі парадныя фасады музыкі, літаратуры, жывапісу, кінематаграфіі, дзе працвітаюць міністэрскія парадкі і правіць яго вялікасць бюракратызм.

Іх апаненты сцвярджаюць, што творчыя саюзы адыгрывалі і працягваюць адыгрываць рашаючую ролю ў развіцці мастацкай культуры. Сёння для працягу іх эфектыўнай дзейнасці патрэбны толькі карэктывы.

Трэцяя, найбольш значная частка (калі меркаваць па ўдзелу ў дыскусіі) стаіць на пазіцыях «цэнтра». Яна не адмаўляе станоўчай ролі творчых саюзаў, але лічыць, што ў цяперашняй сітуацыі іх структура мае патрэбу не ў касметычным рамонце, тынкоўцы, а ў самай кардынальнай перабудове.

Вось некалькі выказванняў, якія дастаткова красамоўна малююць існуючае становішча:

«Пра творчы саюз мы сталі ўспамінаць толькі раз у год, калі трэба плаціць членскія ўзносы». Нона Мардзюкова, кінаактрыса.

«Мне ўяўляецца зусім зжытым Саюз пісьменнікаў. У такім выглядзе, як ён ёсць, ён проста не патрэбны і шкодны. Трэба тэрмінова прыдумаць нейкую рацыянальную форму на змену». Вячаслаў Іваноў, мовазнавец, літаратуразнавец, лаўрэат Ленінскай прэміі.

«Творчы саюз мастакоў сёння аб'ядноўвае свой калектыў амаль цалкам на гаспадарча-прафсаюзнай аснове». Тамара Рыхлова, мастацтвазнавец.

«Дзейнасць Саюза кампазітараў мае патрэбу ў перабудове і дэмакратызацыі. Патрабуе перагляду статут саюза, яго структура. Сакратарыят праўлення сёння — грандыёзная, недарэчная і даволі дарагая адміністрацыйна-бюракратычная надбудова, якая страціла свае першапачатковыя функцыі». Атар Тактакішвілі, кампазітар.

Мастацкая інтэлігенцыя ў СССР пачала ствараць свае добраахвотныя грамадскія арганізацыі ў тым выглядзе, у якім яны функцыяніруюць сёння, пачынаючы з 30-х гадоў. Творчыя саюзы прадаставілі савецкаму мастаку ў адрозненне ад многіх яго замежных калег магчымасць займацца выключна творчасцю. Сотні і сотні таленавітых самародкаў з народа знайшлі тут падтрымку і ўвагу. Жывапісцу і скульптару дапамагалі выстаўляць свае творы (арганізацыя выстаўкі, памяшканне, каталог, запрашальныя білеты — усё за кошт саюза) столькі, колькі дазвалялі іх талент і працаздольнасць. Пісьменніку [illegible] выдаваць кнігі і атрымліваць поўны ганарар незалежна ад колькасці прададзеных экземпляраў. Тысячы кампазітараў, кінематаграфістаў, архітэктараў, акцёраў штогод здзяйснялі (і здзяйсняюць) творчыя камандзіроўкі, якія аплачваюцца іх арганізацыямі. Саюзы прадастаўляюць сваім членам зваротныя і незваротныя пазыкі, садзейнічаюць у атрыманні кватэр, майстэрань. Усё гэта было і ёсць. Аднак творчыя саюзы ўжо даўно спыніліся ў сваім развіцці. У жыцці грамадства адбываліся вялікія перамены, а ў дзейнасці творчых арганізацый перамен амаль не было.

Сёння ў тым выглядзе, у якім яны функцыяніруюць, творчыя саюзы ў значнай меры — частка адміністрацыйнай сістэмы. Іх структура абюракрацілася. Іх асноўная задача — кантроль і кіраванне. Кожны саюз — іерархічная лесвіца: прэзідыумы, бюро, сакратарыяты, праўленні. Кожны саюз — свае чыноўнікі ад мастацтва.

Існуючая сістэма — сістэма націску на членаў саюзаў праз размеркаванне творчых і матэрыяльных даброт. «Паслухмяныя» мастакі атрымліваюць выгадныя заказы, хутчэй выдаюць кнігі. Упартыя стаяць у чарзе. Ад кіраўніцтва залежыць многае: паляпшэнне бытавых умоў, прэстыжная замежная паездка, прысваенне ганаровых званняў... Усе матэрыяльныя фонды саюзаў — літфонд, мастацкі фонд і гэтак далей падпарадкаваны сакратарыяту, склад якога ў некаторых саюзах дзесяцігоддзямі застаецца амаль нязменным.

У якасці прыкладу — некалькі лічбаў. У Саюзе пісьменнікаў СССР — 10 тысяч членаў. У праўленні гэтай арганізацыі 323 чалавекі, у рэвізійнай камісіі 128, у сакратарыяце 65. У складзе праўлення Саюза пісьменнікаў РСФСР — 231 літаратар, у рэвізійнай камісіі — 105, у сакратарыяце — 51 чалавек. У Маскоўскай пісьменніцкай арганізацыі — адпаведна 246, 110, 46. Дадаўшы да гэтага яшчэ 14 рэспубліканскіх пісьменніцкіх саюзаў, можна ўбачыць усю, ствараемую гадамі, непрыглядную карціну ператварэння мастака ў чыноўніка.

Вядома, можна перавыбраць сакратарыят саюза, які абюракраціўся. Але дзейнасць новых сакратароў будзе ў выніку такой жа: яна запраграміравана самой структурай саюза. Значыць, трэба мяняць структуру. Мяняць на што? Вось пра гэта і ідзе асноўная спрэчка.

Кампазітар Мікаэл Тарывердзіеў і яго шматлікія аднадумцы лічаць, што творчы саюз сёння павінен быць створаны па прынцыпу свабоднай асацыяцыі. «Гэта павінен быць саюз, — падкрэслівае Тарывердзіеў, — у якім маглі б свабодна існаваць самыя розныя стылі».

Кіраўнік Маскоўскай арганізацыі мастакоў Алег Савасцюк мяркуе неабходным стварыць унутры саюза творчыя аб'яднанні і групы мастакоў, якія прытрымліваюцца сваёй сістэмы поглядаў, сваёй мастацкай канцэпцыі. Такія аб'яднанні, на думку Савасцюка, больш канкрэтна выявяць разнастайнасць мастацкага жыцця. «Не трэба баяцца таго, што паміж групамі ўзнікнуць вострыя дыскусіі, творчая барацьба, — піша ён. — Толькі б яна заставалася творчай барацьбой, не перарастаючы ў імкненне манапольна ўладарыць, загадваць, душыць усіх «іншадумцаў».

Ідэі Тарывердзіева, Савасцюка, і шэрагу іншых вядомых майстроў культуры ў той ці іншай меры пачынаюць ужо ажыццяўляцца ў саюзах кінематаграфістаў і мастакоў. Хаця пакуль і без прыкметных вынікаў. Зрэшты, нічога страшнага ў гэтым няма. Ідзе эксперымент, і спяшацца [illegible] не варта. Новым старое трэба замяняць толькі ў тым выпадку, калі новае лепш за старое.

Гаўрыіл ПЕТРАСЯН.

Аб складаным псіхалагічным клімаце ў адным з дзіцячых дамоў, аб лёсе яго выхаванкі Вені раскажа новая карціна рэжысёра Аляксандра Карпава «Перажыць нядзелю». Стужка ствараецца на кінастудыі «Беларусьфільм». Галоўную ролю выканае мінская школьніца Алеся Янушкевіч, у астатніх заняты вучні сярэдніх школ і прафтэхвучылішчаў горада.

НА ЗДЫМКУ: кадр з будучага фільма.

Фота У. ШУБЫ.

ГОЛАС У АБАРОНУ МІРУ

Творчасць мастачкі з Заходняй Германіі Монікі Зівекінг добра вядома не толькі на яе радзіме, але і за межамі. Лепшыя творы жывапісу і графікі М. Зівекінг дэманстраваліся на выстаўках у Аўстрыі, Італіі, Балгарыі, Францыі, Савецкім Саюзе і іншых краінах. Мастачка па запрашэнню Саюза мастакоў СССР наведала нашу краіну ў 1982 годзе, пабывала ў Беларусі. Вынікам гэтай паездкі стала выстаўка «Як ты думаеш, ці хочуць рускія вайны?»

Асобныя работы з гэтай экспазіцыі М. Зівекінг мінчане і госці сталіцы рэспублікі ўбачылі на выстаўцы нямецкай мастачкі ў Палацы мастацтваў. «Мабілізацыя», «Дарогу нашым дзецям», «Зорная смерць», «Мой Берлін», «Вогненная вядзьмарка» — гэтыя і іншыя творы сведчаць аб яркім, публіцыстычным таленце М. Зівекінг.

УМЕЛЕЦ З ВЁСКІ БЕШАНКІ

І СКУЛЬПТАР, І СТАЛЯР

Сядзібу Міхаіла Рышкевіча ў вёсцы Бешанкі на Лідчыне лёгка пазнаць з першага позірку. У акружэнні досыць сціплых на дэкор суседніх будынкаў хата Рышкевічаў глядзіцца, быццам шляхетная пані сярод сялянак. Вокны — у каронах драўляных карункаў, ажурная металічная брама ўвенчана пышнахвостымі паўлінамі, летняя кухня, весніцы ў агарод, вясёлы дзіцячы дамок «на курынай ножцы» радуюць вока паліхромнымі выпілаванымі аздобамі.

— У шчаслівым месцы хату паставіў, людзі ідуць і ідуць, — жартуе Міхаіл Антонавіч, сустракаючы гасцей.

Месца і сапраўды «шчаслівае». Жытнёвыя палеткі збягаюць з пагорка, абцякаюць дагледжаныя хутары і ўпіраюцца ў сцяну лесу, што маляўнічым абрысам акаймоўвае наваколле. Хараство і прастор. Хочацца думаць, што тут усе людзі ўмелыя.

— Былі майстры, вядома, — пацвярджае Міхаіл Антонавіч. — Пры Польшчы ўсё самі рабілі, гэта толькі пры вялікай раскошы наўрад ці чаму навучышся. Бацька ў трыццатыя гады хату будаваў, то і я, малы, часам за бервяно патрымаюся. Можа, ад таго і навучыўся... Давялося пазней малатабойцам быць. Промысел кавальскі высока цаніўся, але ўсё роўна да дрэва цягнула. Я з дрэва вырас... Так і прапрацаваў у саўгасе сталяром да самай пенсіі. Колькі вакон і ўсялякай іншай маёй работы ў наваколлі!

Можа, так і абыходзіўся б Міхаіл Антонавіч сталяркай ды рознымі такарнымі самаробкамі, але з-за іх апынуўся гадоў сем назад на семінары, наладжаным у Мінску для народных майстроў і самадзейных мастакоў. Шмат чаго цікавага пабачыў і пачуў тут майстар. Але па-сапраўднаму скарыў талент вядомага разьбяра з Івянца Апалінарыя Пупко, у госці да якога вазілі ўдзельнікаў семінара. Асабліва ўразілі яго шматлікія скульптурныя работы, захацелася і самому паспрабаваць.

Спроба аказалася ўдалай. Відаць, у натуры Міхаіла Антонавіча даўно былі закладзены задаткі скульптара, але не хапала нейкага штуршка, падказкі, што і зрабіла паездка да Пупко. Неўзабаве на выстаўках з'явіліся скульптурныя работы Рышкевіча, якія прыцягнулі ўсеагульную ўвагу адметнасцю стылістыкі, арыгінальным бачаннем навакольнага свету.

Зразумела, на пачатку творчай дзейнасці ў любога майстра трапляюцца выпадковыя, няўдалыя работы: пошук ёсць пошук. У хатнім «музеі» Міхаіла Антонавіча пільнае вока таксама можа заўважыць творы, што з'явіліся яўна пад уплывам нейкіх ілюстрацый ці выпадковай інфармацыі. Аднак большасць работ — знаёмыя па паўсядзённым жыцці сюжэты і персанажы: пастух з сабакам, жанчына з граблямі, пілавальшчык, калянднік з зоркай, гора-паляўнічы, які прысеў адпачыць і не бачыць, што за яго спіною — мядзведзь...

— А гэта ж во ён мяне выразаў, — смяецца гаспадыня, паказваючы скульптуру дзяўчыны ў традыцыйнай вопратцы. — Але ж нейкая даўганосая... Ці ж я была такая?

Даўняе сталярскае майстэрства і набытыя навыкі разьбярства выдатна спалучаліся ў вырабах бытавога прызначэння. Уся мэбля ў доме Рышкевічаў — самаробная. Шыкоўная шафа, арыгінальныя столікі, крэслы, што нагадваюць царскія троны, і ўсё — розныя. Сядзець у такім крэсле — адна асалода.

— Я ж у сельсавет зрабіў столік і крэслы — маладых распісваць. Крэсла было адно, толькі маладая садзілася. Нягожа... Зрабіў я крэсла шырокае, няхай двое садзяцца. Каб шлюб, кажу, быў такі цвёрды, як маё крэсла...

Яўген САХУТА.

НА ЗДЫМКУ: Міхаіл РЫШКЕВІЧ са сваімі скульптурамі.

Фота аўтара.

ХОР З ЗША

У Беларусі пабываў канцэртны хор «Адысеі міру» са Злучаных Штатаў Амерыкі. Спевакі - аматары далі ў Палацы культуры Белсаўпрофа канцэрт, збор ад якога перададзены на рахунак Савецкага фонду міру. На працягу амаль дзвюх гадзін гучалі амерыканскія і негрыцянскія народныя песні, музыка амерыканскіх кампазітараў, а таксама творы М. Мусаргскага, С. Рахманінава, што выконваліся па-руску.

Пасля афіцыйнай часткі канцэрт атрымаў сваё прадаўжэнне ў фае палаца. Амерыканскія, беларускія песні, вядомыя «Падмаскоўныя вечары» і «Кацюшу» на гэты раз спявалі разам госці і гледачы.

РАНІЦА Ў ЛЕСЕ

Улетку лес абуджаецца рана. Яшчэ сонечныя промні не паспеюць дакрануцца да вершалін высокіх дрэў, а ўжо рознагалосы гоман птушак зліваецца ў цудоўны канцэрт.

Вось пашчоўкваюць пярэстыя дразды, хаваючыся ў высокай траве, шукаюць жучкоў і чарвячкоў. А то, сабраўшыся ў чародкі, ляцяць на калгасныя палі, што падступаюць да ўскрайку лесу.

Недзе ў гушчары лічыць чыесьці гады шэрая зязюля.

Над лясным возерам лятаюць чорныя з белымі плямамі над крыламі кігаўкі. «Кі — га! Кі — га!» — галасна крычаць гэтыя неспакойныя птушкі.

Асцярожна (ужо паспела навучыць гэтаму маці) высунулася з гушчару лісянё і... замерла на месцы: нейкая невялічкая птушачка сядзіць непадалёку і зусім не баіцца яго. Спявае сваё «пінь, пінь» і нібыта запрашае паслухаць яе.

А вось гэтаму ваўчаняці не да канцэртаў. Позна ўначы з палявання вярнулася маці і легла адпачываць. Скарыстаўшы выпадак, ваўчаня выкарабкалася з логава і адправілася ў самастойнае падарожжа. Ды вось бяда: не паспела зрабіць і дзесяці крокаў, як прамокла наскрозь у буйной расе. Да таго ж і заблудзілася ў двух кроках ад лежбішча. Нічога, вось прачнецца маці і знойдзе. Праўд[illegible] ля парадку і «лупц[illegible]» можа задаць.

Ну а страказа... Тая ніяк не можа прачнуцца. Ды і куды ёй спяшацца?

Дзень вялікі. Яшчэ налётаецц[illegible] Няхай сонейка падым[illegible] і высушыць крыльцы.

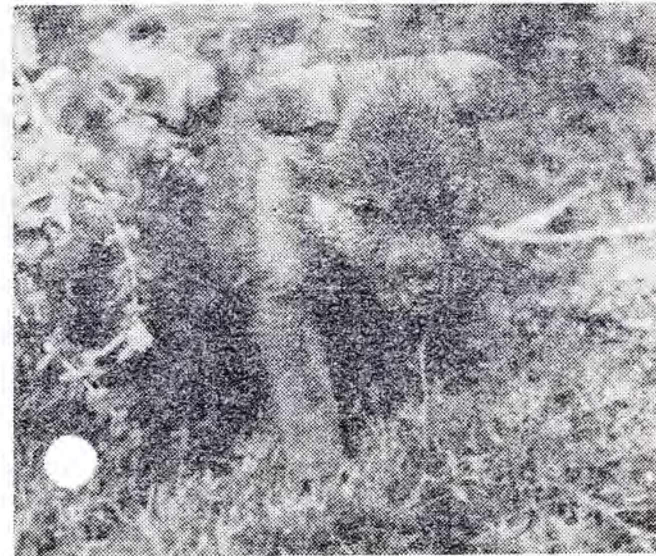
Нарэшце паказалася і яно. Раніца ўступае месца летняму дню.

Фота В. ЖУШМЫ.

ТВОРЧАЯ СПАДЧЫНА УЛАДЗІСЛАВА СЫРАКОМЛІ

ДАСЛЕДЧЫК СТАРАЖЫТНАСЦЕЙ ПАНЯМОННЯ

У творчай спадчыне вядомага беларуска - польскага паэта У. Сыракомлі (Л. Кандратовіч) даволі значнае месца займае гістарычная тэма. Вывучэнне мінулага беларускага народа стала для яго неад'емнаю часткаю літаратурнай дзейнасці. Старажытнасці Беларусі з'яўляліся і аб'ектам спецыяльных гісторыка-краязнаўчых даследаванняў У. Сыракомлі.

Асаблівую цікавасць праяўляў ён да гісторыка-культурных помнікаў беларускага Панямоння. У. Сыракомля называў Нёман сваёй «дамашняй» ракой. Менавіта на яе берагах, у фальварку Залучча, ён правёў найбольш плённы перыяд свайго жыцця (1844—1852). У ваколіцах Залучча знаходзілася нямала помнікаў мінулага. У прылягаючых да фальварка лясах У. Сыракомля назіраў старажытныя курганы («капцы»), у суседняй вёсцы Жукаў Барок — драўляную уніяцкую царкву. На берагах Нёмана ён часта бачыў вымытыя водамі ракі сярэбраныя і медныя манеты польскіх і шведскіх каралёў. Па дарозе з Жукава Барка ў Мір яго ўвагу прыцягвалі земляное ўмацаванне на гары («старажытны шведскі шанец») і старадаўнія крыжы ўздоўж шляху.

У. Сыракомля падрабязна даследаваў гісторыю асобных гарадоў і мястэчак Панямоння. Яго цікавілі пытанні ўзнікнення і паходжання назваў населеных пунктаў, іх роля ў падзеях мінулага і сучаснае становішча. Найбольш дасканала У. Сыракомля вывучаў гісторыю і помнікі культуры Нясвіжа — горада, дзе ён на працягу некалькіх гадоў вучыўся, а пасля працаваў. У. Сыракомля быў першым даследчыкам, які ўказаў на існаванне валоў старажытнага горада. Вялікую навуковую цікавасць захоўваюць да нашага часу сабраныя У. Сыракомлем звесткі пра гістарычныя выдатнасці Нясвіжа і яго ваколіц, гісторыка - мастацкія калекцыі замка Радзівілаў. У яго работах можна знайсці таксама гістарычныя нарысы пра Валожын, Койданава (Дзяржынск), Любчу, Мір, Новы Свержань, Стоўбцы і іншыя мясцовасці надзёманскага краю. Пры гэтым аўтар шырока карыстаўся данымі пісьмовых, у тым ліку архіўных крыніц, некаторыя з якіх былі ўпершыню ўведзены ў навуковы абарот.

Шмат месца адводзіў У. Сыракомля характарыстыцы архітэктурных помнікаў беларускага Панямоння. Асабліва важнымі з'яўляюцца зробленыя ім апісанні тых помнікаў архітэктуры, якія да нашых дзён не збераглiся. Гэта датычыцца кальвінскага збора ў Койданаве, бернардзінскага і дамініканскага касцёлаў у Нясвіжы, дамініканскага касцёла ў Стоўбцах.

Багаты фактычны матэрыял змяшчаецца ў невялікім па аб'ёму апісанні падарожжа па Нёману. У ім знайшлі адлюстраванне гідраграфія ракі, асаблівасці прыродных умоў, заняткі мясцовага насельніцтва. Асноўная частка работы прысвечана старажытнасцям Панямоння. У. Сыракомля, у прыватнасці, паведамляе пра рэдкія выданні XVII стагоддзя з друкарні ў Любчы, пра кальвінскія зборы ў Беліцы і Дакудаве, пра курганы ў ваколіцах Гродна.

Не менш каштоўнымі з'яўляюцца і этнаграфічныя назіранні У. Сыракомлі, з якіх мы атрымліваем звесткі аб планіроўцы і забудове вёсак Панямоння, канструкцыі сялянскага жылля, матэрыяльнай культуры беларускіх сялян у сярэдзіне мінулага стагоддзя.

Такім чынам, працы У. Сыракомлі з'яўляюцца крыніцай інфармацыі для шырокага кола даследчыкаў старажытнасцей Беларусі — археолагаў, архітэктараў, гісторыкаў, мастацтвазнаўцаў, этнографаў.

Валерый ШАБЛЮК.

спорт

Завяршаецца камплектаванне каманды Савецкага Саюза для ўдзелу ў Алімпійскіх гульнях. У апошнія дні пуцёўку ў Сеул заваявалі беларускія спартсмены Аляксандр Партноў і Анжэла Стасюлевіч. На асабістым першынстве краіны па скачках у ваду ў Алма-Аце яны заваявалі адпаведна залаты і сярэбраны медалі.

Адной з мацнейшых на Алімпіядзе, мяркуецца, будзе зборная СССР па гандболу, касцяк якой складаюць прадстаўнікі нашай рэспублікі. Гэта пацвердзіў міжнародны турнір, што завяршыўся нядаўна ў Іспаніі. Наша каманда ў рашаючым матчы перамагла гаспадароў з лікам 25:20. Тут вызначыліся мінчане: Аляксандр Тучкін, Аляксандр Каршакевіч, Юрый Шаўцоў, Канстанцін Шаравараў, Георгій Свірыдзенка.

Коратка аб іншых спаборніцтвах з удзелам беларускіх спартсменаў.

У Канадзе завяршыўся розыгрыш Кубка свету па вольнай барацьбе сярод юніёраў. Як і ў мінулыя гады, мацнейшай аказалася зборная СССР. І ў асабістым заліку прадстаўнікі нашай краіны заваявалі найбольшую колькасць вышэйшых узнагарод — восем. Сярод пераможцаў гамяльчанін Сяргей Смаль і Арават Сабееў з Гродна.

На юнацкім першынстве Еўропы па настольнаму тэнісу ў Югаславіі залаты медаль чэмпіёна дастаўся мінчаніну Уладзіміру Самсонаву.

Паспяхова выступілі савецкія стралкі на першынстве кантынента. Сярод прызёраў значыцца і беларускі спартсмен Аляксей Паслоў. У яго другое месца ў практыкаванні «бягучы дзік»

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. № 1187.